ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ НА **БЮДЖЕТИРАНЕТО С ГРАЖДАНСКО УЧАСТИЕ**

Funded
by the European Union

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE

Implemented
by the Council of Europe

Разработено от OPEN MOSAIC Ltd.

Съставили: Alisa Aliti Vlasic, Melina Mohoric

Този документ е изготвен в рамките на проекта „Развитие на фискалната децентрализация и подобряване на финансовото управление на местно ниво в България“, финансиран от Европейския съюз (чрез Инструмента за техническа подкрепа) и изпълняван от Експертния център за добро управление към Съвета на Европа, в сътрудничество с Европейската комисия.

Този документ е изготвен с финансовата подкрепа на Европейския съюз. Отговорността за съдържанието ѝ се носи единствено от автора (авторите). Изразените в нея възгледи по никакъв начин не могат да бъдат възприемани като отражение на официалното становище на Европейския съюз или на Съвета на Европа.

© Съвет на Европа – Експертен център за добро управление

февруари 2024 г.

Дизайн и оформление на корицата:
Márcio Barcelos

Илюстрации
500 Markers

КАКВО ПРЕДСТАВЛЯВА БЮДЖЕТИРАНЕТО С ГРАЖДАНСКО УЧАСТИЕ?

Бюджетирането с гражданско участие (БГУ) е демократичен процес, при който членовете на общността решават как да се изразходва част от публичния бюджет. Различни общности, например общини, окръзи, училища и други организации, могат да решат да заделят част от бюджета си за разпределение с участието на своите членове, които съответно могат пряко да предлагат и разискват идеи за проекти и да ги гласуват за осъществяване. Така гражданите участват в поредица от открити, съвещателни срещи за обсъждане на касаещи общността въпроси и за определяне на приоритетите по отношение на разходите и играят пряка роля при решаването как и къде да се изразходват ресурсите. БГУ дава на обикновените хора действителна власт за вземане на решения по отношение на публичните средства и така разкрива възможности за значително подобряване на качеството им на живот в относително кратък времеви хоризонт.

Бюджетирането с гражданско участие е въведено за първи път в Порто Алегре (Бразилия) през 1989 г. с цел да се постигне баланс между традиционните институции на представителната изборна демокрация и участието на обществеността в процеса на вземане на политически решения. Това е направено с намерението да се даде възможност на гражданите от исторически изключени групи да вземат решения, които да повлияват върху действията на управлението. Казано по-просто, програмите за бюджетиране с гражданско участие предоставят на бедните и изключени в миналото граждани достъп до важни формати за вземане на решения. Оттогава насам процесът е възпроизведен в много държави по света, с необходимото приспособяване към местния контекст. БГУ е възприето в над 3 000 града по света и се използва от окръзи, държави, жилищни администрации, училища, университети и други институции.

Процесът дава възможност за участие на гражданите в изготвянето на политиките и представлява пример за по-справедливо управление. Хората се включват в определянето на политиките на управление чрез прозрачен процес, който също така е по-ефективен за прилагащата институция. Бюджетирането с гражданско участие е признато като ефективен начин за използване на публичните средства и подобряване на фискалните резултати на държавите, включително чрез намаляване на корупцията. То представлява успешен модел за съчетаване на демокрацията на участието, пряката демокрация и представителната демокрация.

Чрез въвеждането на бюджетиране с гражданско участие местните власти утвърждават принципите на доброто управление[1] , определени от Съвета на Европа, и по този начин осигуряват по-добри услуги на своите граждани. БГУ е в подкрепа на разбирането, че в центъра на политиките и решенията на властта на всички равнища следва да бъдат хората, техните основателни очаквания и техните потребности — не само чрез редовни избори, но и посредством по-широки форми на участие и обсъждане. Като отворят процеса на управление за гражданите и го направят по-прозрачен, правителствата и държавните служители стават по-отговорни, градят доверие в публичните институции и повишават легитимността и ефективността на

[1] Съвет на Европа, Препоръка CM/Rec (2023) 5 на Комитета на министрите към държавите членки относно принципите на доброто демократично управление (BG / EN)

своята работа. Съветът на Европа поощрява автономността на органите на местното самоуправление, а в рамките на тяхната отговорност за интересите на местното население — насърчава процесите на участие чрез включване на местните общности във вземането на решения посредством установяване на ясни правила и процедури.

РЕЗУЛТАТИ И ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА БЮДЖЕТИРАНЕТО С ГРАЖДАНСКО УЧАСТИЕ

След многобройни цикли на БГУ, осъществени през годините от държави и общности по целия свят, е установено, че БГУ оказва положително въздействие върху благосъстоянието и управлението, образованието и знанието, както и върху гражданското общество и политическото участие. Това е процес, който не само допринася за доброто градско управление, но и — което е най-важното — обвързва демократичните процеси с конкретни и осезаеми резултати в краткосрочен план. То укрепва демокрацията чрез диалога между публичните органи и гражданите, на които служат.

Според публикацията **„Теорията на промяната за бюджетиране с гражданско участие“** (Participatory Budgeting Theory of Change) на организацията People Powered, краткосрочните резултати и дългосрочните въздействия от БГУ се групират в три категории в зависимост от целевата аудитория:

ХОРАТА

ОБЩНОСТТА

УПРАВЛЕНИЕТО

РЕЗУЛТАТИ, ЗАСЯГАЩИ ХОРАТА:

- Участниците в БГУ придобиват нови граждански и дискусионни умения и компетентности, както и познания за участие в демократичните процеси.
- Участниците в БГУ възприемат нови нагласи, ценности и склонности за решаване на конфликти.
- БГУ насърчава засиленото участие в управлението, включително чрез гласуване на редовни избори, а също така и неизбирателно политическо участие на индивидуално ниво.
- Участниците в БГУ развиват по-силни отношения с различни членове на общността, учебни заведения, организации и власти, които се основат на доверие.
- Различните модели и реализации на БГУ могат да намалят или увеличат липсата на гражданска ангажираност, причинена от неравностойните възможности за участие в граждански и политически пространства.

РЕЗУЛТАТИ, ЗАСЯГАЩИ ОБЩНОСТТА:

- Повишената бюджетна грамотност сред лидерите на общностите оказва положително въздействие върху благосъстоянието.
- По-голямо участие на общността, особено когато чрез БГУ са разпределени повече средства на глава от населението.
- БГУ благоприятства създаването на нови организации на гражданското общество, по-силни и по-свързани организации и възход на нови коалиции и съюзи.
- БГУ улеснява по-неформалните колективни действия.
- БГУ разкрива нови възможности за финансиране на граждански инициативи.
- БГУ се свързва с по-ниска детска смъртност (общините, използващи БГУ в Бразилия, са с по-ниска детска смъртност в сравнение със сходни общини без БГУ; същото важи и за общините в Бразилия, които прилагат специфични правила за социална справедливост, спрямо сходни общини, където не се прилагат тези правила).

РЕЗУЛТАТИ, ЗАСЯГАЩИ УПРАВЛЕНИЕТО:

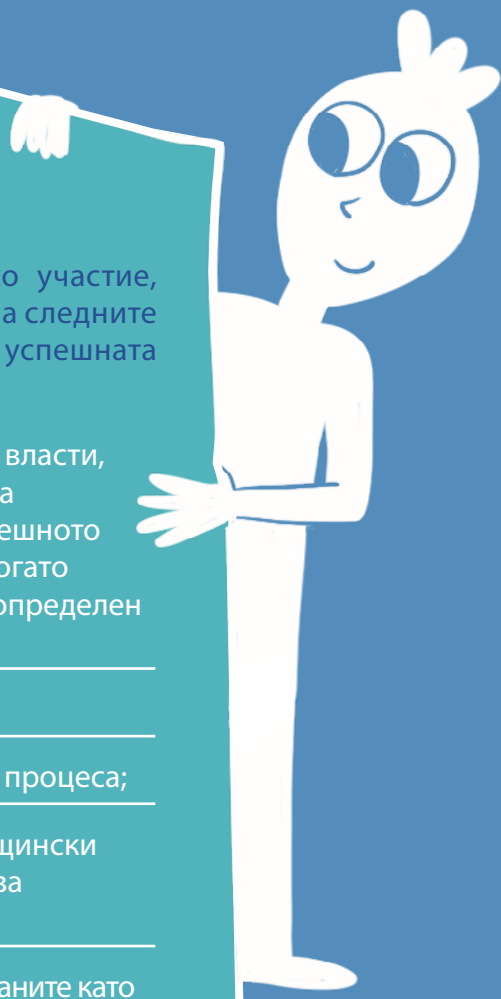
- Общините, които използват БГУ, генерират повече местни данъчни приходи, най-вече защото техните граждани смятат, че властите работят от тяхно име и може да им се търси отговорност.
- Управлението получава ясна представа за обществените приоритети и това се отразява върху начина на изразходване на публичните средства.
- Благодарение на БГУ се развиват нова обществена инфраструктура и програми — творчески и иновативни решения за установените нужди и предизвикателства.
- Създават се нови практики за вземане на решения и нови пространства за съвместно управление.
- БГУ способства за укрепването на връзките между управлението, местните организации и жители.
- БГУ води до по-голяма ефективност в изразходването на публичните средства.

ДЪЛГОСРОЧНИТЕ ВЪЗДЕЙСТВИЯ НА ПРОЦЕСА ВКЛЮЧВАТ:

- образовани и активни жители;
- по-силно политическо и гражданско участие;
- по-голямо доверие в управлението;
- по-силно гражданско общество;
- по-жизнеспособни и по-безопасни общности;
- повишена политическа идейност;
- съвместно управление;
- повече приходи;
- по-адаптивно към нуждите и справедливо изразходване на публични средства;
- повече прозрачност и отчетност на местните администрации.

ОСНОВНИ НЕОБХОДИМИ ПРЕДВАРИТЕЛНИ УСЛОВИЯ

Преди да планират процес на бюджетиране с гражданско участие, инициаторите трябва да преценят дали общността отговаря на следните необходими условия, които са основни предпоставки за успешната реализация на БГУ:

1. Сясна политическа воля и подкрепа от страна на публичните власти, т.е. кмета или други лица, отговорни за вземането на решения на общинско равнище — силната политическа воля гарантира успешното изпълнение на цикъла на БГУ, по-специално последната фаза, когато избраните проекти се превръщат в материални инвестиции за определен период от време;

2. яснота за наличния капацитет;

3. изграждане на капацитет за всички заинтересовани страни в процеса;

4. наличност, подкрепа и мотивация за участие от страна на общински служители като съответни участници в процеса — от значение за устойчивостта на проекта;

5. включване на организациите на гражданското общество и гражданите като цяло (на всички етапи от процеса) — от значение за устойчивостта на проекта;

6. ясно определяне на бюджета, отпуснат за изпълнение на избраните от гражданите проекти;

7. ясно определяне на методиката за БГУ;

8. ясни технически критерии, на които трябва да отговарят предложенията за проекти, за да бъдат счетени за допустими за последния етап на гласуване;

9. прозрачно и ефективно разпространение на информация сред всички заинтересовани страни и по-специално гражданите;

10. обозначаване (брандиране) на проекта като принадлежащ на гражданите.

Когато горепосочените предварителни условия не са изпълнени, е препоръчително БГУ да се отложи до подобряване на местната обстановка. Въпреки това могат да се предприемат други инициативи, с които да се положат основите за успешно осъществяване на БГУ, например внасяне на по-голяма прозрачност в процеса на бюджетиране, организиране на обществени форуми и дебати с гражданското общество относно самия бюджет и разкриване на различни канали за двупосочна комуникация, чрез които гражданите да изразяват своите нужди и искания към местното управление, а властта — да информира обществеността.

МЕТОДИКА ЗА БЮДЖЕТИРАНЕ С ГРАЖДАНСКО УЧАСТИЕ

Няма единна или „най-добра“ методика за БГУ — тя варира значително по места според особеностите на всеки регион, неговия исторически контекст, гражданска култура, налични ресурси, организация на публичната администрация и гражданско общество. Все пак обаче бюджетирането с гражданско участие следва определени ключови етапи, обяснени по-долу, които би трябвало да присъстват във всеки добре замислен процес на бюджетиране.

1. ПОДГОТВИТЕЛЕН ЕТАП

СИТУАЦИОНЕН АНАЛИЗ

За да може да се избере или създаде най-подходящото решение според местния контекст, първата стъпка, която предлагаме, е ситуационен анализ, чрез който да се установи до каква степен са спазени основните принципи и са изпълнени предварителните условия. Това означава преди всичко проучване на съществуващите приоритети и теми, определени в местните стратегически документи (и тяхното спазване), както и на правните изисквания, които биха могли да улеснят или затруднят процесите на участие, преглед на (евентуално) съществуващите практики на участие, възможностите за интегриране на БГУ в бюджета и оценка на цялостната подкрепа за БГУ, която може да се очаква от местните органи на управление.

КАРТИРАНЕ НА ЗАИНТЕРЕСОВАНИТЕ СТРАНИ

Като част от подготвителната фаза е важно да се създаде карта на местните участници/заинтересовани страни, които биха имали интерес от процеса и които евентуално биха му се противопоставили. Това ще послужи и като показател за готовността на общността да поеме това начинание за участие.

ЗАДЕЛЯНЕ НА РЕСУРСИТЕ

На този етап властта трябва да определи размера и произхода на средствата, необходими на общината за осъществяване на процеса и за финансиране на избраните от гражданите проекти. Размерът на отпуснатите средства зависи от

това за какво ще се използват, от големината на общината и от общия размер на общинския бюджет. Обикновено сумата, отпускана за финансиране на проекти чрез БГУ, варира между 1 и 15 % от общия наличен бюджет. Важно е тази сума да е достатъчно голяма, за да привлече гражданите да участват и да бъдат убедени, че отделеното време си заслужава. В зависимост от мащаба и сложността на процеса е необходимо да се заделят ресурси и за съставянето и реализацията на целия процес (разходи за персонал, оперативни разходи, напр. дизайн, отпечатване, кампания за популяризиране и др.).

В зависимост от големината на общината и наличния бюджет ресурсите могат да бъдат отпуснати като еднократна сума на общинско равнище или да се разделят на по-малки части за всеки общински район. При втория вариант се избягва опасността подадените от по-малки райони предложения винаги да губят по брой гласове спрямо предложенията от по-големите райони.

В началните етапи на реализация на БГУ се препоръчва общините да се съсредоточат върху изпълнението на по-малки проекти за общо ползване. Примерите за такива инициативи включват местни подобрения на учебни заведения, улици, паркове, библиотеки и други обществени пространства. Този стратегически подход има за цел да предотврати претоварването на местните администрации с мащабни инвестиционни проекти. Като отдават приоритет на скромните по размер начинания, общините могат да изпълняват печелившите проекти по-бързо, често — в рамките на една година. Това допринася за удовлетвореността на гражданите от видимото положително въздействие върху техните общности.

ДИАЛОГ И СЪЮЗИ

Следващата стъпка е да се започне диалог със съответните заинтересовани страни, за да се привлекат повече поддръжници и да се повиши легитимността на проекта. Това включва:

- съгласие вътре във властта (кабинета);
- подкрепа от представителите на гражданското общество, които в най-голяма степен имат отношение към процеса;
- подкрепа и ранно участие от страна на избраните съветници.

МОДЕЛ НА БГУ И КРИТЕРИИ ЗА ДОПУСТИМОСТ

Следващата стъпка е да се избере или създаде най-подходящият модел на БГУ въз основа на консултативен процес с участието на местните действащи фигури. Нашето предложение е избраният модел да се преразглежда всяка година въз основа на резултатите от оценката от предходната година на изпълнение. Наред с модела на БГУ е необходимо да се определят и критериите за допустимост, по които предложенията за проекти да се оценяват и съответно — подлагат на окончателно гласуване. Полезно е моделът и стъпките за осъществяване на БГУ да се документират в писмен материал, например „Наръчник за БГУ“, който да се актуализира с всеки нов цикъл.

УПРАВЛЯВАЩ ЕКИП

За успешното осъществяване на БГУ е от изключително значение да се назначи екип от мотивирани и квалифицирани лица, който да отговаря за управлението на целия процес. Ръководният екип може да се подпомага от група обучени доброволци и държавни служители от съответните административни структури, а също и от външни сътрудници, отговарящи за техническото/цифровото обезпечаване, дейностите за популяризиране и дори услугите по оценяване. Все пак обаче се препоръчва наличният ноу-хау да остане в рамките на вътрешния капацитет, за да се гарантира дългосрочната устойчивост на проекта.

ПОДГОТОВКА НА МАТЕРИАЛИ

Подготвителният етап включва също така подготовка на всички необходими материали и формуляри, например формуляри за подаване на предложения за проекти, въпросници за оценка, бюлетини за гласуване, инструкции за модераторите, формуляри за оценка на допустимостта на проектите и др.

ИНФОРМАЦИОННА И КОМУНИКАЦИОННА КАМПАНИЯ

И накрая, през целия етап на подготовка и изпълнение на проекта е от критична важност да се гарантира прозрачна и постоянна комуникация с обществеността. Успешната информационна и комуникационна кампания ще повиши интереса на гражданите към семинарите за БГУ и ще подхрани положителното отношение към БГУ, въпреки общото недоверие към публичните институции и процесите на участие. Поради това управлението трябва да започне диалог с гражданите още в подготвителния етап, за да ги осведоми за процеса, за ролята им на главни участници във вземането на решения и за добрите възможности и ползите за общността, а също така да информира редовно гражданите за процеса и да гарантира непрекъснатост на участието им във всички етапи на процеса — от подготовката до откриването на избрани и изпълнени проекти. От съществено значение е да се ангажират групи, които е най-малко вероятно да участват, например общности с ниски доходи, етнически общности, имигранти и младежи — тяхното участие прави БГУ приобщаващо. Препоръчваме да се използват различни канали и методи за комуникация, включително обществени прояви (форуми, информационни дни), онлайн маркетинг и маркетинг в социалните мрежи, печатни материали (брошури, плакати, листовки, изпращани директно до адресите на гражданите) и др. Ако вече съществуват процеси за ангажиране на обществеността на местно равнище, БГУ следва да се обвърже с тях и да се включи в техния дневен ред с оглед на ситуационния анализ и информационната кампания за БГУ.

2. РАЗРАБОТВАНЕ НА ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЗА ПРОЕКТИ И ГЛАСУВАНЕ

В общ план местните общности провеждат годишни цикли на БГУ, състоящи се от семинари или срещи с граждани, на които идеите за проекти се събират и доразвиват в предложения, техническа оценка на събраните предложения за проекти, гласуване за предложения и изпълнение на печелившите сред тях. След етапа на изпълнение процесът на планиране започва отново и БГУ се превръща в неразделна част от практиките за вземане на решения.

1) ГРАЖДАНИТЕ СЪСТАВЯТ ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЗА ПРОЕКТИ

Гражданите се събират на публични срещи или семинари, за да представят и обсъдят предложения, които се доразвиват или обединяват с други подобни предложения. Възможно е всички предложения за проекти да бъдат включени във втория етап — техническа оценка — или пък да се проведе предварително гласуване за отсяване на предложенията. Могат да се включат други методи за подаване на предложения за проекти, например онлайн цифрови платформи.

Семинарите или срещите за граждани могат да се организират за цялата община или за отделните ѝ райони/квартали. Това зависи най-вече от големината на общината и от разпределението на бюджета за БГУ — дали е отпуснат като обща сума за БГУ в общината или за всеки район е отреден определен размер на средствата, който може да се използва изключително за проекти, предложени и гласувани от жителите района.

2) ТЕХНИЧЕСКА ОЦЕНКА НА ПРОЕКТНИТЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ

Ръководният екип, с подкрепата на експерти от съответните административни структури, оценява предложенията за проекти въз основа на предварително определени критерии, например:

- Осъществим ли е проектът предвид неговата цена, наличните ресурси и продължителност на работата?
- Попада ли в компетентността на местните органи на управление?
- Има ли въздействие върху околната среда?
- В полза ли е на общественото благо?
- Съответства ли на местните цели за стратегическо и устойчиво развитие?

Предложенията, получили положителна оценка, достигат следващия етап на гласуване. Ако в дадено проектно предложение са установени незначителни технически пречки, следва да се проведат консултации с вносителите на проектното предложение, за да се постигне евентуално решение, без да се нарушават същността и целите на проекта.

3) ИЗБОР НА ТЕХНИЧЕСКИ ДОПУСТИМИ ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЗА ПРОЕКТИ ЧРЕЗ ГЛАСУВАНЕ

Гражданите гласуват за предложения, които смятат за приоритет за своята общност. Предложенията с най-голям брой гласове преминават към етапа на финансиране и реализация. Гласуването може да се организира присъствено с бюлетини и урни, онлайн (чрез различни платформи за електронно гласуване) или като съчетание

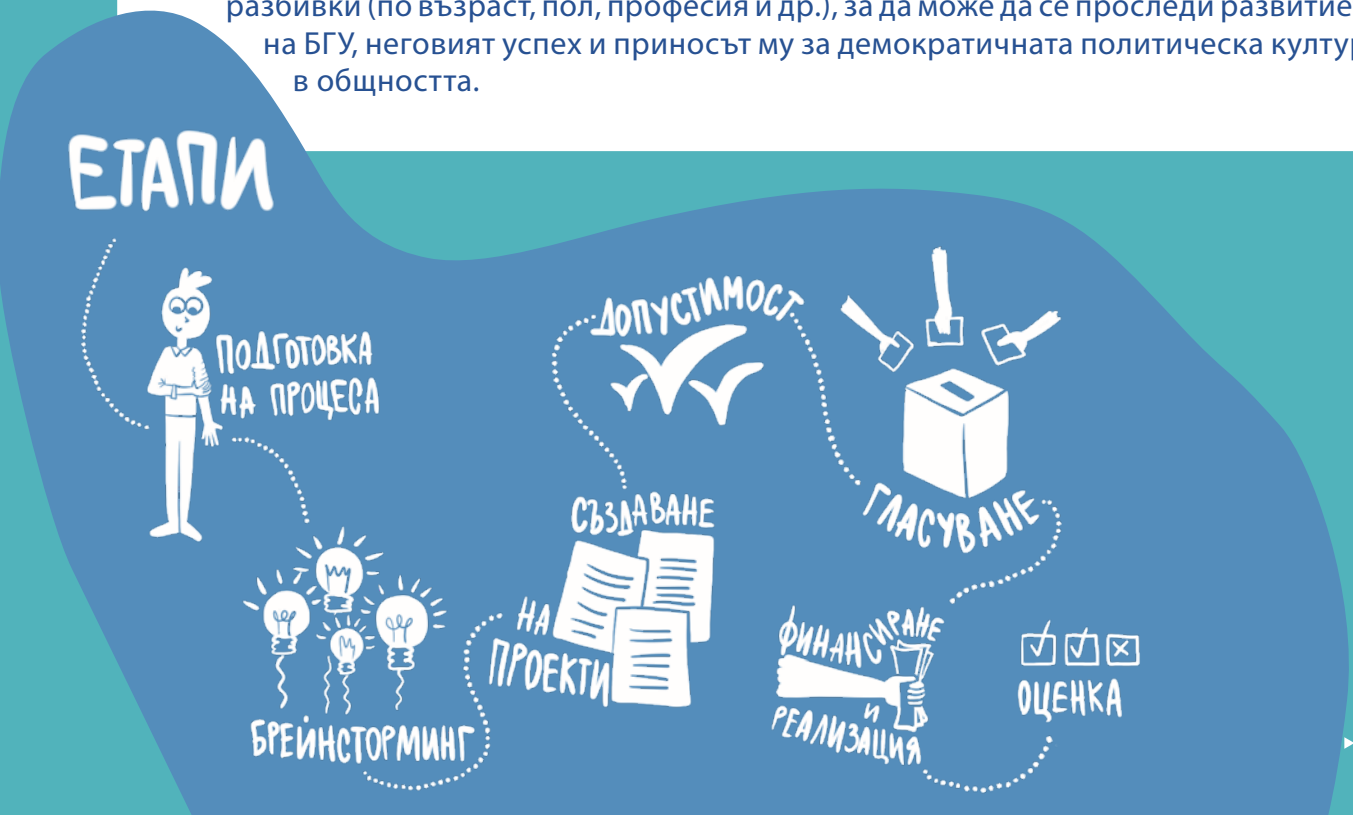
от двете. При въвеждането на цифрови инструменти в процеса е важно да се съобразят въпроси като защитата на личните данни и киберсигурността, както и цифровата грамотност и цифровото разделение.

3. ФИНАНСИРАНЕ И РЕАЛИЗАЦИЯ НА ИЗБРАНИТЕ ПРОЕКТИ

Управлението изпълнява печелившите проекти, като същевременно ангажира гражданите в наблюдението на изпълнението и отстраняването на проблеми при възникването им. Този етап включва възлагането на обществени поръчки, строително-монтажните работи и откриването на проектите. Като главни действащи лица в процеса гражданите участват в откриването в качеството си на „притежатели“ на проектите.

4. ОЦЕНКА НА ПРОЦЕСА

Оценката следва да е част от целия процес на подготовка и осъществяване на БГУ. За предпочитане е да се събират данни от всички участници в процеса както преди изпълнението на проекта (относно очакванията, подкрепата за методиките на участие и досегашните познания за БГУ), така и след края на проектния цикъл. По възможност следва събираните данни да са всеобхватни и да позволяват разбивки (по възраст, пол, професия и др.), за да може да се проследи развитието на БГУ, неговият успех и приносът му за демократичната политическа култура в обществото.

СПЕЦИАЛИЗИРАНИ МОДЕЛИ НА БЮДЖЕТИРАНЕ С ГРАЖДАНСКО УЧАСТИЕ

Бюджетирането с гражданско участие може да се използва в много различни контексти, за да имат различните целеви групи, например младежи и учащи, по-голямо влияние при вземането на решения относно изразходването на публични средства. Този инструмент за демократично участие може да се адаптира и използва за създаване на възможности за вземане на решения, които са от значение за младите хора и са привлекателни за тях.

ВЪВЕЖДАНЕТО НА БГУ НОСИ МНОГО ПОЛЗИ ЗА МЛАДЕЖИТЕ, НАПРИМЕР:

- запознаване с демократичните модели на вземане на решения;
- опит с положителната ангажираност на гражданите от най-ранна възраст;
- по-силна общност и сътрудничество между учениците, младите хора и учебните им заведения;
- по-големи шансове за бъдещо участие в процесите на вземане на решения.

ТЕ ПРИДОБИВАТ ВАЖНИ ЗНАНИЯ И УМЕНИЯ:

- критично и аналитично мислене;
- умения в областта на работата в екип, изследванията и презентирането, застъпничеството и управлението на проекти;
- вникване във функционирането на тяхната общност и възможните начини за решаване на конкретни проблеми;
- основни познания по финансово планиране;
- знания за участието в процесите на вземане на решения;
- чувство за благополучие на общността и социална отговорност.

При стартирането на младежко БГУ винаги е за предпочитане да се прилага овластяващ, възходящ подход, за да се включат младите хора в разработването на процесите така, че да работят най-добре за тях.

УПРАВЛЯВАЩ ЕКИП НА БГУ

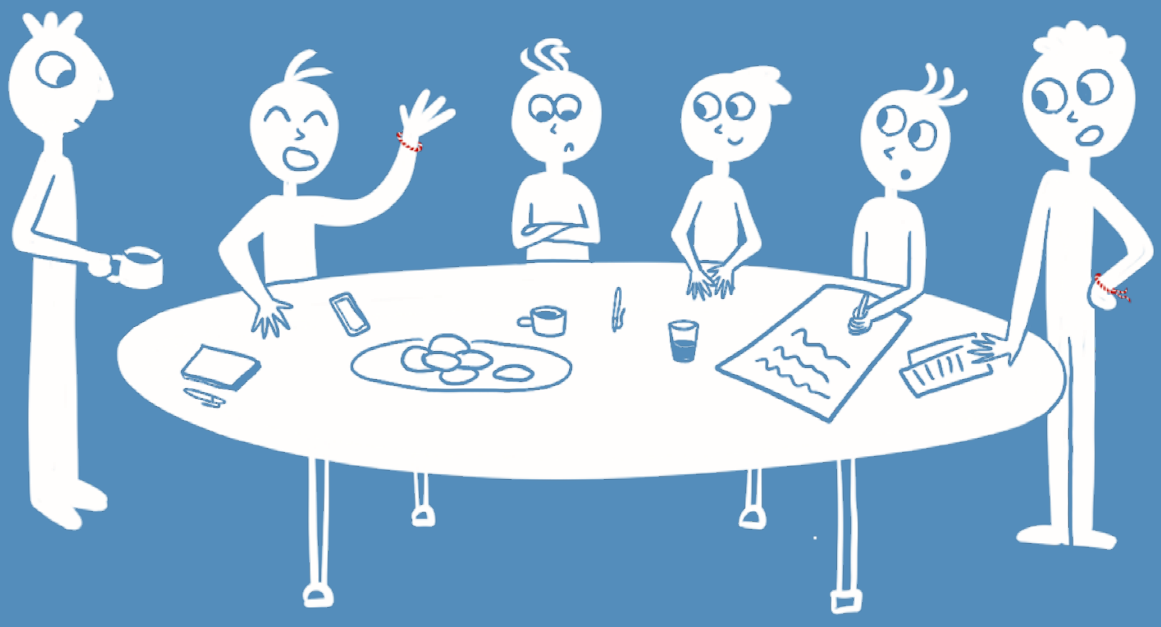
Екипът, отговарящ за съставянето и изпълнението на целия процес, следва винаги да включва младите хора, наред с останалите заинтересовани страни, в зависимост от това дали бюджетирането с гражданско участие се прилага в рамките на формална образователна среда, например училище, или в по-широка общност, например община.

При БГУ в училище екипът следва да включва представители на цялата училищна общност, в това число ученици, учители, административен персонал, директора и родителите.

При БГУ за младежта в общината, освен младите хора, екипът следва да включва представители на местното самоуправление, учебни заведения, НПО, работещи с млади хора, членове на консултативните съвети за младежта, младежки организации, учащи или лица, които се интересуват от общинските въпроси. Важно е представителят на групата и процесът на подбор на членовете да останат отворени и прозрачни.

Този основен екип следва да получи подкрепа от съответните общински структури, в случай че процесът се провежда на по-мащабно, общинско равнище, например от отдела, отговарящ за образованието, младежта или гражданското участие.

Важно е да се инвестират време и ресурси, за да се подготвят и обучат хората, които ще отговарят за съставянето и осъществяването на процеса — за целта може да се потърси външна подкрепа от експерти, които могат да осигурят консултативна помощ или да споделят собствения си опит. Целта на обучението следва да бъде запознаване на участниците с концепцията и принципите на бюджетирането с гражданско участие, както и усвояване на умения за адаптиране на процеса към различни контексти или за съставяне на процеса така, че да сработи най-добре в конкретния контекст.

ПОПУЛЯРИЗИРАНЕ НА ПРОЕКТА И ОПОВЕСТЯВАНЕ НА ИНФОРМАЦИЯ

За да се постигне висок интерес сред младите хора и в крайна сметка успех на проекта, е необходимо сред потенциалните участници да се оповести информация за процеса на БГУ. Съществуват много инструменти и методи за оповестяване на информация, за популяризиране на проекта и за разширяване на учебните дейности, например:

- семинари за изграждане на капацитет за учители, специалисти, работещи с младежи, и млади хора, които съвместно разработват процеса;
- тематични уроци в училище (или съдържание в рамките на учебната програма, свързано с БГУ);
- информационни табла в училището или в общността;
- представяне на информация от ученици или учители в час (като посланици на проекта);
- открити консултации, информационни щандове;
- популяризиращи филми и видеоклипове;
- материали и публикации на съответния уебсайт;
- публикации в социалните мрежи, включително тематични групи в тях;
- събития (напр. публични прояви с гост-лектори от град или училище с опит в БГУ);
- образователни брошури, листовки.

Успешното мобилизиране на участие чрез партньорски групи и мрежи е знак за жизнеспособен процес на БГУ.

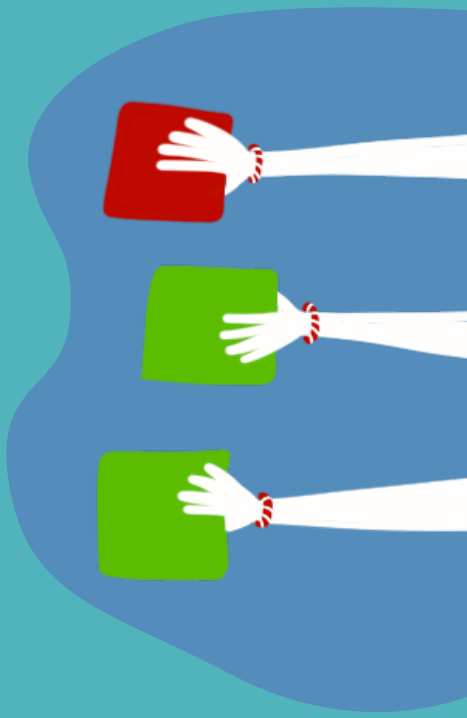
РАЗРАБОТВАНЕ НА ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЗА ПРОЕКТИ

Основна стъпка в разработването на предложения за проекти е предоставянето на подкрепа на младите хора за придобиване на подходящи умения, с които да измислят идея, да я доразвият и впоследствие да я представят като цялостно предложение, което да се включи в окончателен процес на вземане на решения. Тук учителите, работещите с младежи специалисти и родителите играят много важната роля да насочват младежите в създаването на нови идеи и разработването на проекти, подходящи за техния процес на БГУ. Това означава да им се помогне да разберат контекста, в който живеят, за да могат да идентифицират евентуалните проблеми, които ги засягат, и възможните решения за тях, както и да придобият увереност и да подобрят презентационните си умения. Целият процес следва да е творчески и забавен (особено при работа с по-малки ученици), за да се стимулират интересът и новаторските проекти.

ПРОВЕРКА НА ПРОЕКТНИТЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ

Въз основа на ясни и предварително определени правила предложенията за проекти трябва да се проверят за допустимост. Младежите и децата следва да бъдат включени в процеса на проверка с цел да бъдат подкрепени в представянето на предложенията, т.е. тук целта не е отсяване на проектите, които могат да преминат към окончателното гласуване. Чрез този процес на младежите може да им се обърне внимание какви подобрения биха могли да внесат в своите предложения по отношение на целите, бюджета или дейностите.

ОБСЪЖДАНЕ И ВЗЕМАНЕ НА РЕШЕНИЯ

На етапа на представяне на предложенията, обсъждане и окончателно гласуване подкрепата за младите хора следва да им помага да се чувстват достатъчно уверени и компетентни, за да представят своите идеи и да въвличат други хора в тях. Могат да им се споделят съвети как се подготвя добра презентация и колко е важно да се говори бавно и спокойно, да се поддържа положително отношение и да се използват визуални способи, подходящи за излагане на идеите.

На този етап следва младите хора вече да разбират, че в основата на всеки процес на бюджетиране с гражданско участие е разискването. Така схващането за силен и пряк демократичен процес не клони към надпревара и стълкновение на мнения, а по-скоро към широки обществени дискусии като начин за преодоляване на различията, изграждане на доверие и намаляване на взаимното неразбиране.

ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПРОЕКТИТЕ

На този етап младите хора превръщат своята идея в реалност. Тук е възможността да се разшири кръгът на проекта и да се привлекат още участници в етапа на изпълнение. Учителите или модераторите следва да помогнат за разработването на ясен план за изпълнението на проекта. Младежите обикновено се нуждаят от подкрепа в избора на ключовите участници и съобразяването със съответните правни процедури, срокове, наличен бюджет, ключови задачи и възможни рискове.

В много случаи ръководният екип организира празненство с цел събиране на участниците от различните групи, споделяне на опит и оповестяване на напредъка по печелившите проекти, както и за да се засвидетелства промяната, постигната за младите хора, училището или друга, по-широка общност.

ДРУГИ ВАЖНИ СЪОБРАЖЕНИЯ

При разработването и реализацията на БГУ с млади хора и деца е важно да се съблюдават следните принципи:

Равенство и справедливост — да се третират равностойно всички участници, да им се предоставят еднакви възможности да представят идеите си или да гласуват, както и да бъдат защитени от натиск да гласуват по определен начин.

Доброволно участие — всички млади участници, особено учениците, следва да не се чувстват принудени да участват в клас; ако някой не желае да участва в гласуването, желанието му следва да бъде уважено.

Достъп до гласуване — всеки следва да има достъп до гласуване, включително като се оказва подкрепа на учениците, възпрепятствани от физически увреждания, езикови или образователни бариери.

Повече от един глас — това следва да се разглежда като възможен вариант, тъй като може да спомогне за разширяване на връзките и на подкрепата в училищата или общностите.

Прозрачност и ясни правила — важно е да се съобщават ясно всички правила и процедури, особено когато участват по-малки деца.

Публикуване на резултатите — важно е резултатите от процеса да бъдат публикувани по такъв начин, че да достигнат до всички заинтересовани страни; това дава възможност за разгласяване на усилената работа и ангажираността, демонстрирани от младите хора, както и на уменията, които са развили.

Предоставяне на подкрепа за неизбраните проекти — тази подкрепа може да включва насочване към други източници на финансиране, свързване на екипите с хора, успешно реализирали проекти, или с външни източници на помощ с цел доразвиване на предложенията за проекти и евентуално повторно кандидатстване в бъдещ кръг на БГУ.

Признаване и възнаграждаване на участието — участието може да бъде признато чрез сертификати, церемонии, училищни кредити, квалификации или други специални преживявания; по този начин ознаменуваме колко е важно участието и насърчаваме по-нататъшната ангажираност.

ЦИФРОВИ ИНСТРУМЕНТИ ЗА ГРАЖДАНСКО УЧАСТИЕ

През последните години все по-често се използват цифрови платформи за включване на гражданите в различни процеси на вземане на решения. Тази тенденция е допълнително засилена от пандемията от COVID, когато се появиха няколко всеобхватни цифрови платформи за участие и се наложи работещите в практически сфери да се адаптират бързо.

Широкото предлагане на ИТ инструменти дава възможност за избор между закупуване на готово решение, персонализиране на платформа с отворен код или разработване на решения, съобразени с конкретните нужди.

Цифровите платформи могат успешно да подкрепят личната ангажираност, като позволят на гражданите да участват в колективни дейности, например:

- предлагане на нови проекти;
- разисквания за постигане на съгласие по общи решения;
- планиране на използването на обществените пространства;
- гласуване как да се изразходват публични бюджети;
- приоритизиране на потенциалните варианти;
- изготвяне на политики и законодателство.

Използването на цифрови решения носи много ползи, сред които:

- достигане до повече хора, отколкото чрез срещи, тъй като жителите могат да участват в удобно за тях време и без да пътуват;
- по-ниски разходи в сравнение с традиционните методи за популяризиране;
- интеграция с други процеси на демокрация на участието, например чрез събиране на идеи за присъствено обсъждане;
- автоматизиран анализ на големи обеми отзиви от жителите;
- по-лесна последваща комуникация с жителите според техните интереси и идеи;
- по-открит и прозрачен процес на вземане на решения.

Въпреки това, преди да решите да използвате цифрова платформа за участие и да изберете такава, съобразете стратегията, която стои зад вашия процес на участие, тъй като понякога успехът в ангажирането на хората може да бъде постигнат чрез някои базови онлайн формуляри или технологични инструменти „от старото време“ като WhatsApp, Weibo, Microsoft Teams. Препоръчва се също към процесите на участие и цифровите инструменти в началото да се подхожда маломащабно, с пилотна програма. Така можем да разберем кое е най-удачното решение за общността, без да се стига до неправилно разпределяне на ресурси.

Други важни въпроси, които трябва да се разгледат преди избора на инструмент за онлайн участие, са:

- цифровото разделение, изразяващо се в различия в достъпа до интернет, скоростта на връзката, цената на абонаментните планове за достъп до интернет, притежанието на лични устройства, познаването на технологиите;
- скептицизма към предоставянето на лична информация, особено при дълъг процес на регистрация или проверка на самоличността;
- страх или въздържане да се указва на властта как да действа поради историческо или настоящо потисничество и различни форми на неравенство;
- действително отчитане на общественото възприятие за това колко обратна връзка се предоставя чрез цифрови платформи;
- капацитет за предоставяне на техническо обучение и подкрепа на потребителите.

В Ръководството за цифровите платформи за участие на People Powered се прави преглед на различните инструменти и платформи за демокрация на участието и се демонстрира как да бъдат избирани, настройвани и управлявани.

ПРИМЕРИ ЗА ДОБРИ ПРАКТИКИ

Първият пълномащабен процес на бюджетиране с гражданско участие е предприет от бразилския град Порто Алегре през 1989 г. Оттогава насам БГУ се е разпространило в над 3 000 града по света и се използва в окръзи, държави, жилищни администрации, училища, университети и други институции.

Бюджетирането с гражданско участие на Порто Алегре, Бразилия е най-старият процес на БГУ в света, който започва през 1989 г. и продължава и днес. Процесът на бюджетиране следва годишен цикъл и е отворен за всички граждани на възраст, даваща право на гласуване.

Бюджетирането с гражданско участие в Кашкайш, Португалия е въведено през 2011 г. и оттогава не е спирало. През 2017 г. е отличено със знак за добра практика URBACT.

Decide Madrid, Испания е официалната платформа на града за открито управление, стартирана през 2015 г. Тя се основава на гражданска технология с отворен код, наречена CONSUL DEMOCRACY, и се използва за ангажиране на обществеността в процеса на вземане на решения. Платформата следва много лесен за ползване подход, включващ по-специално три основни етапа: представяне, подкрепа и гласуване на инициативи.

През 2013 г. в Тарту е въведен първият за Естония процес на бюджетиране с гражданско участие . Той дава възможност на жителите, навършили 16 години, да решават как градът да изразходва 200 000 евро годишно.

През 2008 г. Чикаго става първият град, въвел бюджетиране с гражданско участие в САЩ. Това начинание в Чикаго се превръща в успех и днес се прилага в различни градски райони. Подаването и гласуването на предложенията се управлява онлайн, което дава възможност на общността да се ангажира с проектите по-редовно и по удобен за хората начин.

БГУ в град Ню Йорк започва през 2011 г., когато няколко членове на градския съвет стартират процедура за БГУ, чрез която жителите в техния район да разпределят част от своите дискреционни капиталови средства. С течение на годините процесът се разраства и вече включва мнозинството от членовете на Съвета, което дава на общностите действително влияние върху изразходването на над 30 милиона щатски долара от парите на данъкоплатците годишно.

Клуж-Напока (Румъния) въвежда бюджетиране с гражданско участие през 2012 г. и го прилага успешно оттогава насам. Програмата е последвана от процес на бюджетиране с младежко участие, въведен през 2015 г. под името Com'ON Cluj-Napoca.

През 2014 г. Пазин, Хърватия става първият град в страната, въвел бюджетиране с гражданско участие, и оттогава успешно е реализирал девет цикъла. Впоследствие и други хърватски градове въвеждат свои модели на БГУ, например град Трогир , град Риека, град Дубровник.

В град Кутна Хора, Чешка република БГУ се прилага в основните и средните училища, а също така и на равнището на града, като учениците ефективно управляват бюджета, отреден за разпределяне с гражданско участие, въз основа на натрупания опит в училищното БГУ.

ДРУГИ ПОЛЕЗНИ РЕСУРСИ

People Powered — Глобален център за демокрация на участието, който предоставя подкрепа за инициативи за демокрация на участието, включително бюджетиране с гражданско участие, чрез предоставяне на различни ресурси, свързани с водещи инструменти, ръководства и материали относно демокрацията на участието;

Participedia — глобална мрежа и платформа за краудсорсинг за учени, преподаватели, практикуващи специалисти, създатели на политики, активисти и всеки, който се интересува от общественото участие и демократичните иновации;

BePART — онлайн платформа, на която практикуващи специалисти от институциите и гражданското общество могат да споделят примери как най-добре да се ангажират гражданите в процеса на вземане на политически решения;

Обсерватория на ЕС за реформа на демокрацията — инициатива, с която се насърчава дебатът относно модернизирането на европейската демокрация и се предоставят препоръки как демокрацията и вземането на решения да станат по-легитимни, основани на участието и ефективни в ЕС;

Експертен център на ЕС в областта на демокрацията на участието и съвещателната демокрация — предоставя услуги, насоки и инструменти в подкрепа на разработването на социално устойчива политика чрез практики за ангажиране на гражданите;

YouthPB - платформа, която предоставя инструменти и готови решения за подкрепа на ангажираността на младежта, по-специално младежко БГУ

DYPALL Network (Развитие на участието на младежта на местно равнище) — европейска платформа от над 80 организации на гражданското общество и местни органи от повече от 30 държави, чиято цел е да включи младите хора в процесите на вземане на решения на местно равнище.

BUL

Държавите членки на Европейския съюз, решиха да обединят своето ноу-хау, ресурси и съдби. Заедно те изградиха зона на стабилност, демокрация и устойчиво развитие, като същевременно запазиха културното многообразие, толерантността и личните свободи. Европейският съюз се ангажира да сподели своите постижения и ценности с държавите и народите отвъд своите граници

http://europa.eu

Съветът на Европа е водещата организация за защита на правата на човека на континента. Той има 46 държави-членки, сред които са и всички тези които членуват в Европейския съюз. Всички държави- членки на Съвета на Европа са подписали Европейската конвенция за правата на човека, договор, предназначен да защитава правата на човека, демокрацията и върховенството на закона. Европейският съд по правата на човека следи за изпълнението на Конвенцията в държавите-членки.

www.coe.int

Funded by the European Union

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implemented by the Council of Europe